

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

«ПОГОДЖЕНО»
Проректор з наукової роботи
Н.М. Віннікова
« » 2017 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Вченою радою Історико-філософського
факультету

Протокол № 1 «21» 03 2017 р.

Учений секретар Р.В. Мартич Р.В. Мартич

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФАХОВА ДИСЦИПЛІНА СПЕЦІАЛЬНОСТІ.
РЕЛІГІЗНАВСТВО
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність

09.00.11 «Релігієзнавство»
(шифр і назва напряму підготовки)

інститут, факультет, відділення

Історико-філософський факультет
(назва інституту, факультету, відділення)

2017 – 2018 навчальний рік

УДК 2

Структура програми типова.
Години відповідають робочому навчальному плану.

Завідувач аспірантури, докторантури
О.В.Плющик

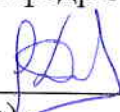
Робоча програма «Фахова дисципліна спеціальності «Релігієзнавство»». –
К., 2017. – 17 с.

Розробник:

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри
філософії Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії
Протокол № 2 від «21» вересня 2017 року.

Завідувач кафедри філософії Додонов Р.О.

_____ (Додонов Р.О.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“21” вересня 2017 року

© Ломачинська І.М., 2017 р.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		форма навчання денна
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 0203 «Гуманітарні науки»	нормативна дисципліна циклу професійної підготовки
	Наукова спеціальність 09.00.11 «Релігієзнавство»	
Модулів – 2		Рік підготовки 2-й
Змістових модулів – 2		Семестр 1-й
Індивідуальні завдання: орієнтовна тематика індивідуальних завдань додається (див. п.9)		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2		Лекції 40 год.
		Семінарські заняття 20 год.
		Самостійна робота -
		Вид контролю: Контрольна робота

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування і систематизація системи понять, знань, умінь і навичок в галузі релігієзнавства.

Завдання:

- розкриття потенціалу феномену релігії як одного з можливих засобів формування особистості;
- формування уявлень про особливості виникнення та розвитку релігій минулого і сучасності;
- забезпечення необхідним понятійним апаратом для орієнтування у релігійній ситуації різних історичних періодів;
- визначення ролі феномену релігії в культурі;
- осмислення особливостей становлення та розвитку релігійного середовища в Україні;
- аналіз історичної зумовленості етнорелігійних процесів у сучасному глобалізованому світі
- виховання толерантності до релігійних надбань людства.

Вимоги до знань та вмінь:

знати:

- суспільно-історичну природу релігій;
- методологію історії релігій як науки;
- доктринальні особливості релігій світу;
- класифікацію релігійних систем;
- суспільно-історичні та культурні передумови виникнення релігій;
- загальне та особливе у розвитку релігій;
- аксіологічні системи релігій світу;
- релігійні обряди та ритуали;
- цивілізаційні ролі релігій.

вміти:

- орієнтувати у розмаїтті релігійної палітри сучасного світу;
- аналізувати релігійні доктринальні особливості та їхній зв'язок з історією культури;
- бачити зв'язки морально-етичних доктрин релігій світу із загальнолюдськими моральними уявленнями;
- бачити впливи релігій світу на формування цивілізаційних ідеалів людства;
- застосовувати отримані теоретичні знання у практичному орієнтуванні у світі релігій;
- розрізняти мовні особливості Священних книг та лінгвістичну історію їх написання;
- аналізували містичні сегменти релігій світу.

I. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Основні засади релігієзнавчого знання

Тема 1. Релігієзнавство як галузь наукового знання

Поняття релігії, проблеми походження релігії. Об'єкт, предмет, мета, завдання релігієзнавства. Структура релігієзнавства. Категорії, принципи і риси академічного релігієзнавства. Релігієзнавство і богослов'я. Світська сутність релігієзнавства як навчальної дисципліни. Методи дослідження в релігієзнавстві та методологічні принципи його функціонування. Термінологія сучасного релігієзнавства.

Релігія як предмет релігійно-історичних досліджень. Концепції релігії: богословсько-теологічні концепції; філософський аналіз релігії; наукові дослідження релігії. Джерельна база і сучасні наукові дослідження в галузі релігієзнавства. Сутність релігії як соціального феномену. Основні підходи щодо тлумачення сутності релігії: Теологічна та релігієзнавча інтерпретації релігії.

Структура релігії. Функції релігії: світоглядна, регулятивна, компенсаційна, комунікативна, інтегративна, ідеологічна, політична, культуроформуюча, легітимуюча. Структура релігійного комплексу. Основні теорії походження релігії. Релігійні традиції та історичний процес. Типологія релігій. Проблеми класифікації та типологізації релігій. Передумови науково-теоретичного вивчення релігії. Специфіка релігійного світосприйняття та світорозуміння.

Тема 2. Дисциплінарна система релігієзнавства

Дисциплінарна система релігієзнавства: філософія і феноменологія релігії, соціологія і психологія релігії, історія та історіософія релігії, географія релігії, релігієзнавча герменевтика, порівняльне релігієзнавство.

Філософія релігії в системі філософського знання і як структурний компонент релігієзнавства. Понятійний статус філософії релігії, особливості її тлумачення. Становлення ідеї філософії релігії та її концептуальні засади. Структурний поділ філософії релігії. Філософія релігії та релігійна філософія: спільне та особливе. Проблемне поле дослідження сучасної філософії релігії.

Психологія релігії в структурі академічного релігієзнавства. Об'єкт, предмет, методи психології релігії. Специфіка релігії як предмету психологічного дослідження. Психологія релігії та релігійна психологія. Структура психології релігії. Гуманістична спрямованість психології релігії. Основні етапи становлення психології релігії. Американська психологія релігії: основні проблеми, тенденції. Особливості становлення європейської психології релігії. Психологія релігії в контексті української та російської релігійно-філософської традиції.

Соціологія релігії в структурі академічного релігієзнавства. Соціологія релігії як спеціальна соціологічна теорія. Об'єкт, предмет, методи соціології релігії. Вплив релігії на суспільство і розвиток релігії під впливом соціальних факторів. Специфіка релігії як предмету соціологічного дослідження. Проблеми сучасної соціології релігії. Соціологія релігії і теологія.

Тема 3. Природа і різновиди етнічних релігій

Етнологія релігії як наукова дисципліна, її предметне поле та методологія.

Формування ранніх форм вірувань та культів, їх етнічна спрямованість.

Загальні риси феномену язичницьких релігій у формуванні світорозуміння давніх цивілізацій.

Зороастризм у релігійних системах Ірану, особливості його віровчення та культу. Авеста як релігійна, історична та філософська пам'ятка.

Культурно-історичні передумови становлення давньогрецької релігії. Особливості міфологічного світогляду давніх греків, його релігієутворююча функціональність. Взаємозв'язок філософського, релігійного та наукового мислення давніх греків. Особливості давньогрецьких культів та таїнств. Сакральне мистецтво давніх греків як відображення релігійної свідомості.

Становлення релігійної свідомості елліністичної епохи та її особливості. Трансформація давньогрецького релігійного культу в контексті елліністичної релігійної культури. Релігія як засіб досягнення політичних інтересів у елліністичну епоху. Сакралізація культу особи імператора. Вплив елліністичної релігії на становлення християнської релігійної доктрини.

Релігія давніх скандинавів та германців, особливості скандинавської міфології. Язичницькі релігійні вірування давніх кельтів. Вплив релігій давніх скандинавів, кельтів та германців на розвиток європейської культури.

Язичницька релігійність східних слов'ян.

Давньослов'янський пантеон. Культ природи, прашурів. Охоронна та лікувальна магія. Вплив язичницьких вірувань на становлення християнства на Русі. Сучасна українська етнорелігія в європейському та світовому контексті.

Релігійні системи Давньої Індії. Ведична релігія, її особливості. Вплив ведичних релігійних текстів на формування філософського мислення Давньої Індії. Брахманізм як результат формування ранньофеодальних відносин давньоіндійського суспільства. Релігійна система індуїзму: особливості віровчення та культу. Основні напрямки індуїзму. Вплив індуїзму на етнополітичні процеси сучасної Індії. Джайнізм як релігійно-етична система. Сикхізм (виникнення, еволюція та реалії сьогодення).

Релігійні вірування Давнього Китаю та Японії. Витоки традиційної китайської космології. Конфуціанство як релігійно-етична доктрина та державна ідеологія. Релігійно-філософська система даосизму. Синтоїзм як етнічна релігія Японії.

Релігійні традиції іудаїзму. Культурно-історичні передумови становлення іудаїзму та його основні історичні етапи. Особливості іудейського віровчення та культу. Іудейські священні книги. Сучасний стан іудаїзму в Україні та світі.

Тема 4. Світові релігії. Буддизм та іслам

Соціально-культурні передумови становлення, розвитку буддизму та особливості його поширення. Історична та міфічна постать Сіддхартхи Гаутами як засновника буддизму. Основні напрямки у буддизмі. Особливості віровчення та культу буддизму. Філософська концепція буддизму та його моральні засади.

Канонічна буддійська література. Сучасний розвиток буддизму, географія його поширення та ідейні інтерпретації релігійно-етичної доктрини буддизму.

Виникнення і поширення ісламу як виклик часу. Постать пророка Мухаммеда в становленні та поширенні ісламу. Віровчення, культ та організаційна структура ісламу. Мусульманське право. Особливості мусульманської етики та філософії. Коран – священна книга мусульман. Основні ідейні напрями та течії ісламу. Сучасна соціально-політична доктрина ісламу. Мусульманські релігійно-політичні рухи. Вплив ісламського фундаменталізму на світову геополітику. Геополітичні і етнокультурні небезпеки ісламського екстремізму та тероризму.

Соціально-історичні передумови поширення ісламу в Україні. Кримське ханство як осередок мусульманства. Сучасний релігійний стан ісламу в незалежній Україні. Ідейно-релігійний та політичний зв'язок України з мусульманським світом.

Тема 5. Сучасні неорелігії у світовому та вітчизняному контексті

Ідейно-політичні та релігійно-культурні передумови формування неорелігій. Загальні риси неорелігій та основні моделі їх класифікації.

Неохристиянство: особливості виникнення віровчення та культу.

Релігії орієнтального напрямку (Міжнародне товариство Свідомості Кришни, Вселенська Чиста релігія).

Синтетичні релігії (Біле братство, Церква уніфікації, Світова віра бахаї)

Езотеричні об'єднання і течії (Теософія, Братство Грааля).

Змістовий модуль 2. Християнство

Тема 6. Виникнення та становлення християнства, його віровчення і культ

Історико-культурні передумови виникнення християнства. Постать Ісуса Христа як засновника нової релігії: євангельська, міфологічна та історична концепція. Біблія як священна книга християнства. Особливості християнського віровчення та культу. Церква як суспільний інститут, її функції. Моральна доктрина християнства як світової релігії. Християнські свята.

Еволюція християнства. Есхатологічний та соціальний вимір християнства в процесі його формування. Організаційна структура ранньохристиянської церкви та її ідейне обґрунтування. Вселенські собори: особливості становлення християнської ідеології і культу та боротьба з єресями.

Церква і держава: специфіка взаємовідносин. Церковна організація: східні патріархати та Римський престол. Становлення інституту чернецтва та його ідейні основи.

Ортодоксальне християнство: суспільна історія розділеної церкви. Причини розколу у християнстві. Догматичні відмінності між течіями ортодоксального християнства та їх культові особливості.

Взаємовідносини католицизму та православ'я опісля II Ватиканського собору. Проблеми унії та єйкуменізму. Пошуки християнської ідентичності.

Тема 7. Основні напрями християнства

Католицизм як один з ключових напрямів християнства. Особливості становлення християнської церкви у Римі. Організаційна структура католицької церкви. Інститут папства як суспільно-політичний чинник. Католицьке віровчення та культ. Римська церква та єдність західноєвропейського світу. Вплив Ватикану на суспільно-політичне життя Західної Європи. Хрестові походи: їх ідейний та політичний зміст. Католицьке чернецтво як релігійно-політичний інститут, діяльність чернечих орденів. Боротьба церкви за духовну монополію. Інквізиція. Католицькі школи та університети. Католицьке богослов'я.

Криза католицької церкви. Реформація та контрреформація. Католицька церква у Новій та Новітній історії. Рішення II Ватиканського собору про оновлення ідейної доктрини католицької церкви. Соціальна доктрина католицької церкви.

Ідейно-політичні передумови Реформації. Ранній протестантизм: особливості морально-релігійної доктрини лютеранства та кальвінізму. Пізній протестантизм: загальна характеристика основних напрямків, особливості віровчення та культу. Інші протестантські напрями : ідейні передумови та організаційні особливості становлення і поширення нових деномінацій.

Церкви Вселенського православ'я: історія становлення та сучасна структура. Українські православні церкви в діаспорі. Особливості православного віровчення та культу. Роль православного релігійного чинника у політичних конфліктах сучасності.

Тема 8. Релігія і Церква в історії України

Культурно-політичні передумови хрещення Київської Русі та його наслідки для становлення української нації. Вплив язичництва на культово-богослужбову практику киево-руського християнства. Ідеологічні засади киево-руського християнства. Державно-церковні відносини у Київській Русі. Вплив православного чернецтва на розвиток духовності, освіти, культури на українських землях.

Православна церква в умовах іноземного панування. Розкол Київської митрополії. Криза православ'я в умовах литовсько-польського панування. Діяльність православних братств по відродженню православної духовності на українських землях. Православне друкарство.

Могилянська доба в історії українського православ'я. Постать Петра Могили як духовного і релігійного діяча. Взаємовплив православної церкви і козацтва у національно-культурному відродженні України періоду визвольних війн XVII ст.

Українське православ'я під владою Московської церкви. Централізація, бюрократизація та одержавлення церковної системи. Наслідки антиукраїнської церковної політики російського самодержавства. Українське релігійне лідерство в становленні духовності української нації.

Українська православна церква в період радянського тоталітаризму.

Сучасний стан православ'я в Україні. Українська Православна Церква — Київський патріархат. Українська Православна Церква (Московський патріархат). Українська автокефальна православна церква (УАПЦ).

Вплив греко-католицької церкви на вітчизняну духовність на різних етапах церковно-релігійного життя України.

Тема 9. Історія і сьогодення конфесійної карти України. Правове забезпечення свободи совісті в Україні.

Релігійні вияви національної духовності українців : історія та сьогодення.

Географія релігій незалежної України. Нові релігійні течії на українських теренах. Ідея національної церкви та національної релігії.

Проблеми церковно-релігійного життя України в контексті релігійно-політичних процесів сьогодення. Прогнози розвитку релігій в Україні в контексті релігійних процесів у світі. Релігійне життя української діаспори.

Історичні аспекти розвитку свободи совісті як категорії права. Сутність і багатоаспектність свободи совісті. Міжнародні стандарти свободи совісті. Правові засади релігійного життя України. Закон України «Про свободу совісті і релігійні організації»: його основні положення щодо прав релігійних громад та їх обов'язків.

Толерантність, віротерпимість, духовна свобода як складові ментальності українців.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Усього	у тому числі			
л.		с.	м.к.	с.р.	
<u>Змістовий модуль 1. Основні засади релігієзнавчого знання</u>					
Тема перша. Релігієзнавство як галузь наукового знання	4	2	2	0	0
Тема друга. Дисциплінарна система релігієзнавства	4	2	2	0	0
Тема третя. Природа і різновиди етнічних релігій	6	4	2	0	0
Тема четверта. Світові релігії. Буддизм та іслам	4	2	2	0	0
Тема п'ята. Сучасні неорелігії у світовому та вітчизняному контексті	4	2	2	0	0
Разом за змістовим модулем 1	22	12	10	0	0
<u>Змістовий модуль 2. Християнство</u>					
Тема шоста. Виникнення та становлення християнства, його віровчення і культ	4	2	2	0	0
Тема сьома. Основні напрями християнства	6	4	2	0	0
Тема восьма. Релігія і Церква в історії України	4	2	2	0	0
Тема дев'ята. Історія і сьогодення конфесійної карти України. Правове забезпечення свободи совісті в Україні.	4	2	2	0	0
Разом за змістовим модулем 2	18	10	8	0	0
Усього годин	40	22	18	0	0

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<u>Змістовий модуль 1. Основні засади релігієзнавчого знання</u>		
1.	Релігія яке предмет релігійно-історичних досліджень	2
2.	Філософія, соціологія та психологія релігії: проблемне поле дослідження	2
3.	Етнічні релігії: особливості виникнення та сучасний стан	2
4.	Буддизм та іслам: морально-етична та політична спрямованість	2
5.	Сучасні неорелігії у вітчизняному вимірі	2
Разом за змістовим модулем 1		10
<u>Змістовий модуль 2. Християнство</u>		
6	Християнство як релігійна та морально-етична доктрина	2
7	Біблія як основне джерело християнського віровчення	2

8	Поліконфесійність української духовної свідомості: історія та виклики сучасності	2
9	Правове забезпечення свободи совісті в Україні	2
	Разом за змістовим модулем 2	8
	Усього годин	18

6. Теми лабораторних занять – не передбачено навчальним планом

7. Теми практичних занять – не передбачено навчальним планом

8. Самостійна робота – не передбачено навчальним планом

9. Індивідуальні завдання – не передбачено навчальним планом

11. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint-презентація), пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальних матеріалів: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота аспірантів: з книгою.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

12. Методи контролю

Навчальні досягнення оцінюються виконанням підсумкової контрольної роботи. Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
60-68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Викладання навчальної дисципліни забезпечується сучасними технічними засобами навчання, які побудовані на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях (мультимедійний комп'ютер, мультимедійний проектор, інтерактивний комплекс SMART Board, авторські засоби мультимедіа).

На заняттях і під час самостійної роботи використовуються методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни, ілюстративні комп'ютерні дидактичні матеріали, які розроблені на кафедрі, а саме:

- Опорні конспекти лекцій.
- Навчальні посібники.
- Робоча навчальна програма.
- Презентації.

14. Рекомендована література

Основна

1. Академічне релігієзнавство /За наук. ред. професора А. Колодного. – К., 2000. – 864 с.
2. Антологія середньовікової мислі (теологія і філософія європейського Середньовіччя). – В 2-х т. – СПб., 2001. – Т.1. – 539 с.
3. Біблія: книги Священного писання Старого та нового Завіту. – К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1407с.
4. Богомолів, А.И. Релігії мира. Новейший словарь / А.И.Богомолів. – Ростов-н/Д: Феникс, 2005. – 632 с.
5. Буддизм: словарь. – М.: Прогресс-Гнозис, 1992. – 531 с.
6. Головащенко, С.І. Історія християнства: Курс лекцій: Навч. посіб./ С.І.Головащенко. – К.: Либідь, 1999. – 352 с.

7. Иллюстрированная история религий. Классическое справочное издание. – Авт.-сост. Д.П.Шантепи де ля Соссей. – М.: ЭКСМО, 2008. – Религии мира. – 592 с., илл.
8. Ислам: Энциклопедический словарь. – М.: Наука, 1991.
9. Історія релігії в Україні : у 10 т. / НАН України; Інститут філософії ім. Г.Сковороди. Відділення релігієзнавства; [А. Колодний (ред.)]. - К. : Український Центр духовної культури, 1996. - Т. 4 : Католицизм. — 598с.
10. Історія релігії в Україні : у 10 т. / НАН України; Інститут філософії ім. Г.Сковороди. Відділення релігієзнавства [А. Колодний (ред.)]. — К. : Український Центр духовної культури, 1996.- Т. 2 : Українське православ'я. — 373с.
11. Історія релігії в Україні : у 10 т. / НАН України; Інститут філософії ім. Г.Сковороди. Відділення релігієзнавства [А. Колодний (ред.), В. Климов (ред.)]. — К. : Український Центр духовної культури, 1996. — Т. 3 : Православ'я в Україні. – 559 с.
12. Історія релігії в Україні. Навч. посіб. За ред. проф. А.М. Колодного і П.Л. Яроцького. – К.: Знання, 1999. – 736 с.
13. Історія релігій світу : Навч. посіб. / В.І.Лубський, Є.А.Харьковщенко, М.В.Лубська, Т.Г.Горбаченко. – К.:«Центр учбової літератури», 2014. – 536 с.
14. Коран. – М., 1990.
15. Релігієзнавчий словник / За ред. професорів А. Колодного і Б. Лобовика. – К., 1996. – 392 с.

Додаткова

1. Августин Аврелий. Христианская наука или основания священной герменевтики и церковного красноречия / Августин Аврелий – . СПб.: Библиополис, 2006. – 512 с.
2. Аверинцев, С.С. София – логос : Словарь / С.С. Аверинцев. — К.: Дух и Литера, 2000. — 449 с.
3. Азаров, А.А. Большой англо-русский словарь религиозной лексики / А.А. Азаров. – М.: Наука, 2004. – 808 с.
4. Аринин, Е. И. Психология религии: учеб. пособ. для студентов специальности «Религиоведение» / Е. И. Аринин, И. Д. Нефедова; Владим. гос. ун-т. – Владимир: Ред.-издат. комплекс ВлГУ, 2005. – 108 с.
5. Атхарваведа. Избранное / Перевод, комментариев и вступительная статья Т. Я. Елизаренковой. – М., 1976. – 406 с.
6. Бенешевич, В. Канонический сборник: К древнейшей истории источников права греко-восточной церкви / В. Бенешевич. – СПб. :Тип. Вейсберга, 1905. – XIII, 334с.
7. Большой энциклопедический словарь: философия, социология, религия, эзотеризм, политэкономия / [Главн. науч. ред. и сост. С.Ю. Солодовников]. – Мн.: МФЦП, 2002. – 1008 с.
8. Бондаренко, В.Д. Релігійне життя в Україні: стан, проблеми, шляхи оптимізації / В.Д.Бондаренко, В.С.Єленський, В.С. Журавський.-К.: Логос, 1996.-315 с.
9. Булгаков, С. Н. Православие. Очерки учения православной церкви / С.Булгаков. – Paris: YMCA-PRESS, [1964]. – 403 с.
10. Вебер, М. Избранное: протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер; [Ю.Н. Давыдов (сост.), М.И. Левина (пер.)]. — 2-е изд., доп., перераб. — М. : "Российская политическая энциклопедия" (РОССПЭН), 2006. — 651с.
11. Вениамин, (Новик) (о.). Православие. Христианство. Демократия : Сб. ст / Вениамин (Новик). — СПб. : Алетейя, 1999. — 368с.
12. Гаврилов, Д. А. Боги славян: язычество, традиция / Д.Гаврилов, А.Наговицин. – М., 2002.
13. Гарнак, А. Монашество, его идеалы и история / А. Гарнак. - СПб., 1908
14. Гегель, Г. В. Философия религии / Г. Гегель. [Отв. ред. А. В. Гулыга. Пер. с нем. М. И. Левиной]: В двух томах. Т.2. – М.: Мысль, 1977. -572 с.
15. Гегель, Г.В. Философия религии / Г.В. Гегель [Отв. ред. А. В. Гулыга. Пер. с нем. М. И. Левиной]: В 2-х томах. Т. 1. - М.: Мысль, 1976. – 532 с.
16. Гергей, Е. История папства / Е.Гергей [Пер.с верг.] – М.: Республика, 1996.- 463 с.
17. Голубев, Е. Материалы для истории западно-русской церкви / Е. Голубев. – К.: Тип. Университета, 1891. – 83 с.

18. Горбаченко, Т.Г. Релігієзнавство: Підручник / В.І.Лубський, С.М.Бурлак, Л.Г. Вороновська, Т.Г.Горбаченко, В.М. Козленко. — К. : Видавничий центр "Академія", 2000. — 408с. — (Альма-матер).
19. Горський, В. Образ святості в культурі Київської Русі / В. Горський // Святі Київської Русі. - К.: Абрис, 1994. – 175с.
20. Горчаков, М. Церковное право / М.Горчаков. – СПб.: Тип. И.Флейтмана, 1909. – 338 с.
21. Государственный катехизис: православное учение о боговластии [Электронный ресурс] / Кузнецов В.П. (Сост.) . - Режим доступа: http://monar.ru/index.php?map/tsar_vlast, свободный. – Название с экрана.
22. Грушевський, М. З історії релігійної думки на Україні / М.Грушевський. – К., 1992.
23. Демченко, О.Н. Религия: взаимодействие рационального и иррационального / О.Демченко. – Норильск: НИИ, 2008
24. Джемс, В. Многообразие религиозного опыта / В. Джемс. – СПб: «Андреев и сыновья», 1992. - 423 с.
25. Документи другого Ватиканського собору: Конституції, декрети, декларації. – Львів: Монастир Монахів Студійського уставу, Видавничий дім «Свічадо», 1996.
26. Дулуман, Є.К. Релігія як соціально-історичний феномен /Є.К.Дулуман. – К.: Наукова думка, 1974. – 263 с.
27. Дюркгайм, Е. Первісні форми релігійного життя. Тотемна система в Австралії / Е.Дюркгайм. – К., 2002.
28. Зелинский Ф. Ф. Эллинская религия / Ф.Зелинский. – Мн., 2003. – 330 с.
29. Иоанн Дамаскин. Точное изложение православной веры / Иоанн Дамаскин. – М.:Тип.Синода,1855. – XI,1, 308с.
30. Іларіон митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1992.
31. Казанский, П. История православного русского монашества на Востоке / П. Казанский. – М:Тип.Селина,1854. – 202 с.
32. Кальвин, Ж.О христианской жизни / Ж.Кальвин // Антология мировой политической мысли. В 5 т. Т.1. Зарубежная политическая мысль: истоки и эволюция / Нац. общ. – науч. фонд Академии полит. наук; Рук. Проекта Г.Ю.Семыгин. – М.: Мысль, 1997. – С.289 - 293
33. Кантценбах, Ф. Мартин Лютер / Ф. Кантценбах. — Ростов - на - Дону : Феникс, 1998. — 307с. : ил.
34. Карсавин Л. Монашество в средние века [Электронный ресурс] / Л.Карсавин. - СПб., 1912. – Режим доступа: http://www.krotov.info/history/02/karsav/kars_12.html, свободный. – Название с экрана.
35. Каутский, К. Происхождение христианства / К.Каутский. – М.: Политиздат, 1990
36. Колодний, А. Релігійні вияви національного буття українців /А.Колодний // Церква і соціальні проблеми: Енцикліка «Сотий рік» : збірник статей . – К., 1994. – 553 с.

37. Колодний, А.М. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан. / А.М. Колодний; НАН України; [Відп. ред. Б.О.Лобовик] — Львів: Логос, 1996. — 182, [1] с.
38. Колодний, А. РУНвіра (Рідна Українська Національна Віра). — К., 2002. — 64 с.
39. Костомаров, М.І Закон Божий: Книга буття українського народу / М.Костомаров. — К.: Либідь, 1991. — 40 с.
40. Костомаров, Н. Славянская мифология. Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. — К., 1994. — 384 с.
41. Липинський, В. Релігія і церква в історії України / В.Липинський. — К.: Рада, 1995. — 96 с.
42. Лінч, Д. Середньовічна церква: Коротка історія / Д.Лінч. — К.: Основи, 1994. — 491 с.
43. Літопис Руський. За Іпатським списком переклав Л. Махновець. — К., 1989.
44. Лосев, А. Ф. Античная мифология. Энциклопедия Олимпийских Богов / А.Лосев. — М.: Фолио, 2005. — 1039 с.
45. Лубський, В. І. Релігієзнавство: Підручник / В.І. Лубський, М.В.Лубська. — 2-ге вид. доп. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 776 с.
46. Лубський, В. І. Мусульманське право: Навч. посіб. / В.І. Лубський, В.Борис. — К.: Абрис, 1994. — 576 с.
47. Лютер, М. Великий Катехізис / М. Лютер / [В. Горпинчук (ред.), І. Ткач (пер.укр.мовою)]. — Горлиця: Українська Лютеранська Церква, 2002. — 152с.
48. Москалець, В.П. Психологія релігії: Посібн./ В.П.Москалець. — К.: Академвидав, 2004. — 240 с.
49. Мустафин, В. прот. Философия религии / В.Мустафин // Метафизика. Век XXI. Альманах. Вып.3: наука, философия, религия. /Под ред. Ю.С. Владимирова. — М.: БИНОМ.
50. Николин, А. Церковь и государство: история правовых отношений / А.Николин. — М.:Изд. Сретенского монастыря, 1997. — 430 с.
51. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Українська церква: нариси з історії української православної церкви / І.Огієнко — Вінніпег: Вид. Консисторії УГП церкви в Канаді, 1882. — 366с.:іл.
52. Огієнко, І. (Митрополит Іларіон) Українське монашество / І. Огієнко [Упоряд., авт. іст.- біогр. Нарису та коментарів М.С.Тимошик]. — К.: Наша культура і наука, 2002. — 396 с.
53. Орфей. Языческие таинства. Мистерии восхождения. — М., 2001. — 421 с.
54. Пивоваров, Д.В. История западноевропейской философии религии XVII-XIX вв.: краткий курс: учеб. пособ./ Д.Пивоваров. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2012.
55. Поснов, М.Э. История христианской церкви. / М.Э. Поснов — К.:Изд. Ассоциации «Путь к истине», 1991. — 614с
56. Предко, О. І. Психологія релігії: історія, теорія, релігієзнавчі виміри: Монографія / О.І.Предко. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 278 с.
57. Психологія. З викладом основ психології релігії. — Львів, “Свічадо”, 1998. — 320 с.

58. Религиоведение : энциклопедический словарь: [Более 1500 сл.] / [Аверченко И.В., Агаджанян А.С., Алексеев Л.А. и др.]; Под ред. А.П.Забияко и др. — М.: Акад. проект, 2006. — 1254, [1] с.: ил
59. Религиоведение. Энциклопедический словарь. — М.: Академический проект, 2006. — 1256 с.
60. Религия : энциклопедия / [сост. и общ. ред. А.А. Грицанов, Г.В.Синило] — Минск: Кн. дом, 2007. — 958, [1] с
61. Релігієзнавство : підручник для студ. вищих навч. закл. / [Дулуман Є. К., Закович М. М., Рибачук М. Ф., Філіпович Л. О., Яроцький П. Л]; М. М. Закович (ред.). — К. : Вища школа, 2000. — 349 с.
62. Рибачук, М. Ф. Національне відродження і релігія / М.Ф. Рибачук, А.І. Уткін, М.І. Кірюшко та ін.- К.: Асоціація "Україно", 1995.-206 с.
63. Розанов, В.В. Религия. Философия. Культура / В.В. Розанов; [Сост. и вступ. статья А.Н. Николукина]. — М.: Республика, 1992. — 399 с.
64. Саган, О. Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан / О.Н.Саган. — К. : Світ знань, 2004. — 910 с. : іл.
65. Сафронов, А. Г. Психология религии: Монография/ А.Сафронов. — К.: Ника-Центр, 2002. — 224 с.
66. Соціальна доктрина Церкви: Збірник статей. — Львів: Монастир Монахів Студійського Уставу, Видавничий дім «Свічадо», 1998.
67. Тайлор, Э. Б. Первобытная культура / Э.Тайлор. — М., 1989.
68. Теодор Студит. Поучення / Теодор Студит; [Г. Теодорович (пер.)]. — Л. : Монастир Монахів Студитського Уставу, 1999. — 226 с.
69. Токарев, С. А. Ранние формы религии / С.Токарев. — М., 1990. — 622с.
70. Фрезер, Д. Золотая ветвь / Д.Фрезер. — М., 1980.
71. Христианство: Энциклопедический словарь : в 3 т.:т. 1.- М.: Большая Российская энциклопедия, 1995.- 863 с.
72. Христианство: Энциклопедический словарь : в 3 т.:т. 2.- М.: Большая Российская энциклопедия, 1995.- 671 с.
73. Христианство: Энциклопедический словарь : в 3 т.:т. 3.- М.: Большая Российская энциклопедия, 1995.- 671 с.
74. Шердаков, В.Н. Философия религии и религиозная философия / В.Шердаков //Вопросы философии. 1995. — № 2. — С. 181-188.
75. Шохин, В.К. Философия религии и её исторические формы (античность — конец XVIII в.)/ В.Шохин. - М.: Альфа-М, 2010.
76. Шуба, А.В. Религия и национальные отношения / А.В.Шуба.- К.: Вища шк., 1983.- 93 с.
77. Яроцький, П.Л. Релігієзнавство : [Навч. посіб.] / П.Л.Яроцький.-К.: Кондор, 2004.- 308 с.